

OBŘI PRAVĚKU

VLADIMÍR SOCHA

ILUSTRACE:
JIŘÍ SVOBODA

Ahoj holky a kluci! Možná jste už někde zaslechli, že „v pravěku bylo všechno obří“. To sice není pravda, protože mnohé rostliny a mnozí živočichové byli stejně velcí nebo i menší než dnešní druhy, v průběhu geologické minulosti byste se ale skutečně mohli setkat s opravdovými giganty. A právě přehlídku takových obrů vám přináší tato brožurka. Tak už na nic nečekejte a pokochejte se dávno zmizelou nádhrou pravěkých kolosů, nad kterými nám i dnes zůstává rozum stát.

Text © Vladimír Socha, 2023
© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2023
Illustrations © Jiří Svoboda, 2023
Cover design © Markéta Vydrová, 2023

Pro radost dětem vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,
Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,
v Praze roku 2023 jako svou 2875. publikaci.
Vydání 1.
Jazyková redakce a korektury Dana Veselá.
Ilustrace Jiří Svoboda.
Grafický návrh obálky Markéta Vydrová.
Sazba Vladimír Vyskočil – Koršach.
Tisk Tiskárna a vydavatelství 999, s.r.o.

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7684-217-5

SKUTEČNÝ KRAKEN

Endoceras giganteum („obří vnitřní roh“)

Stáří: 470 až 443 milionů let

Pokud se dá říci, že někdy v historii obýval moře obří, chapadly vybavený „kraken“, pak to mohlo být v prvohorním období zvaném ordovik. Tehdy obývali oceány celého světa obří hlavonožci s dlouhými a rovnými schránkami, přičemž ti největší byli možná i přes devět metrů dlouzí! Před dravými endocery, dlouhými jako nákladní automobil, si pak nemohl být žádný jiný tvor jistý svým životem!

Zajímavost: Nejdelší potvrzená schránka endocera měří na délku 5,7 metru, již dříve byl ale zničen exemplář o údajně délce 9,1 metru.

HOUBA VYŠŠÍ NEŽ DŮM

Prototaxites loganii („Loganův prvotní tis“)

Stáří: 430 až 360 milionů let

I když od prvního objevu fosilie tohoto podivného organismu uplynulo celých 180 let, vědci se stále dohadují o jeho identitě. Pravděpodobně to byl obří houbovitý organismus, nejspíš příbuzný stopkovýtrusným houbám (jako jsou hříby, pýchavky nebo choroše), existující v obdobích siluru a devonu. Protože dosahoval výšky (nebo možná spíše délky) až 8,8 metru a šířka jeho „kmene“ činila kolem 1 metru, byl zdaleka největším organismem své doby.

Zajímavost: *Prototaxites* byl na souších po dlouhou dobu zdaleka nejvyšším organismem, který až stonásobně přerůstal tehdejší primitivní rostliny (jako byl rod *Cooksonia*).

DĚSIVÝ ŠTÍR

Jaekelopterus rhenaniae („Jaekelovo křídlo z Porýní“)

Stáří: 411 až 402 milionů let

Také v období siluru by nás mnoho bezobratlých živočichů vyděsilo. Téměř jistě by se to povedlo i obřímú klepítkatci rodu *Jaekelopterus*, s délkou až 2,6 metru nejspíš největšímu známému členovci vůbec. Tito mořští predátoři lovili ryby a jinou dostupnou kořist za pomoci svých hrozivě vypadajících „klepet“, jejichž uchopovací část byla dlouhá téměř půl metru. Zajímavé je, že tito kyjonožci měli schopnost stereoskopického vidění, stejně jako mnozí jiní predátoři.

Zajímavost: Blízcce příbuzným jaekeloptera byl rod *Acutiramus*, jehož fosilie byly objeveny v České republice. Také tento rod dorůstal délky až přes 2 metry.

RYBA Z HORORU

Dunkleosteus terelli („Terrellova a Dunkleova kost“)

Stáří: 382 až 358 milionů let

Dunkleosteus byl obřím zástupcem pancířnatců, vývojově primitivních rybovitých obratlovců. Největší známý jedinec měl být podle odhadů dlouhý asi 8,8 metru a zaživa vážil kolem 4 tun. Síla čelistního stisku tohoto pradávného mořského predátora činila až přes 7400 newtonů – doslova by tedy dokázal drtit i kosti! Dospělci dunkleosteů byli vrcholovými predátory a oproti mláďatům a nedospělým jedincům obývali pravděpodobně hlubší části moří a oceánů.

Zajímavost: Fosilie různých druhů rodu *Dunkleosteus* byly zatím objeveny v Severní Americe, Belgii, Polsku a Maroku.

STRAŠLIVÁ STONOŽKA

Arthropleura armata („obrněná skloubená žebra“)

Stáří: 345 až 290 milionů let

Zatímco dnes si stonožek a mnohonožek v lese sotva všimnete, prvohorní arthropleura by vás nejspíš vyděsila k smrti. Největší známí jedinci tohoto členovce byli totiž dlouzí asi 2,6 metru, širocí kolem 55 cm a mohli vážit přes 50 kilogramů! Na poměry bezobratlých tvorů jsou to rozměry naprosto nevídané a v současných podmínkách již nezopakovatelné. Není divu, že arthropleura je dodnes největším známým suchozemským členovcem všech dob.

Zajímavost: V době existence arthropleury dorůstali bezobratlí živočichové větších rozměrů díky vyššímu parciálnímu tlaku kyslíku v atmosféře a také nepřítomnosti větších dravců.

